

JAK PSÁT KVALIFIKAČNÍ PRÁCE: STRUČNÁ PŘÍRUČKA PRO TÁPAJÍCÍ STUDENTY

Tak, a je to tady. Právě jste se zapsali do třetího ročníku a z mlh akademické budoucnosti se začínají hrozivě rýsovat obrysy bakalářské práce. Možná máte za sebou spoustu „seminárek“ a celá věc vás nechává klidnými – ale možná jste se dosud psaní odborných textů raději vyhýbali a teď vás celá situace začíná silně znervózňovat. Možná nevíte, kudy do toho, snad máte mlhavou představu, o čem nebo u koho byste to chtěli psát, ale dál nevidíte.

Právě pro vás vznikl tento text. Jeho cílem je velmi stručně nastínit úskalí volby tématu, shánění literatury, strukturování textu, vlastního psaní i „postprodukce“ a pomoci nezkušeným studentům, aby jejich práce dobře dopadla a aby se během její tvorby vyhnuli zbytečnému trápení. A možná že i ti, kteří už mají něco za sebou a základní úvod nepotřebují, najdou na těchto stránkách pár tipů, jak dosáhnout elegantnější odborné stylistiky i celkově reprezentativního vzhledu práce.

Stanovování tématu

Vhodná volba tématu je polovina úspěchu! Nejčastější chybou studentů v tomhle ohledu kupodivu je, že si zvolí téma příliš široké a náročné (pozor zvláště u bakalářské práce). To znamená, že jsou konfrontováni s nezvládnutelným množstvím literatury, ve které se neorientují a která je často v praxi nedostupná, a vystaveni hromadě práce naprosto neúměrné požadovanému rozsahu výsledného textu (např. 40 stran u bakalářky). Autor je ve výsledku přetížen, nestíhá ani „bakuli“, ani své ostatní studentské povinnosti, a nakonec se pokusí téma pojednat v celé své šíři, což až příliš často nese výsledek povrchní a obvykle i naivně působící. Stanovujeme-li si téma, musíme brát v úvahu především výsledný rozsah, a plánovaný výzkum mu přizpůsobit, např. téma zúžit.

Postupujeme tedy následně. Zajímají nás např. Aztékové a píšeme-li šedesátistránkovou diplomku, nemá smysl zvolit si za téma práce bez dalšího „Aztékové“ – tak rozsáhlé téma bychom v kvalitním provedení nevměstnali ani do dvousetstránkové disertace. Začneme-li zužovat, nabízí se nám např. téma „aztécké náboženství“, které je stále příliš široké, ale už nás může odvést někam na konkrétní místo, např. k zajímavému rituálu nebo božské postavě. Rozhodneme-li se např. pro nějaký výroční svátek, budeme vzhledem k rozsahu volit nějaký velký, např. *panquetzaliztli* nebo *toxcatl*. Píšeme-li bakalářku, můžeme si dovolit zpracovat svátky méně významné. Pokud jde o dizertaci, nevyplácí se volit téma výrazně širší, spíše výrazně šíře pojmut nějaké úzké téma. Např. vzít si zmíněné *panquetzaliztli* a popsat nejen průběh svátku a jeho aktéry, ale i symboliku, osobu a ikonografii boha Huitzilopochtliho, kterému je svátek zasvěcen, rozebrat kněžstvo, které se na něm podílí, pečlivě zmapovat vývoj odborných pojetí svátku v průběhu času, uvést rozsáhlé analýzy těch částí primárních pramenů, ve kterých se o svátku mluví, apod.

Další důležitou věcí, která nemusí být na první pohled patrná, je zvážit své jazykové znalosti. Budeme-li chtít napsat práci o Juliu Evolovi, pravděpodobně bude třeba slušně vládnout itaštinou a angličtinou, a chceme-li zpracovat a publikovat nápisy na mayských stélách v Tikalu, neobejdeme se bez alespoň bazální znalosti „epigrafické mayštiny“ a schopnosti luštit hieroglyfy. Existuje však samozřejmě způsob, jak to kreativně obejít. Zajímají nás raně koloniální prameny o dobytí Mexika a chceme je zpracovat? Dobrá, ponoříme se do studia Cortésových dopisů, které jsou částečně přeloženy do češtiny. V každém případě je prostě velmi vhodné předem si ověřit, zda máme dostatečnou jazykovou výbavu pro téma, pro které jsme se rozhodli.

Tipy:

- Konzultujte vedoucího práce, zvláště je-li vám zvolené téma dosud spíše neznámé a nevíte, co od něj čekat. Od toho ho máte! Lépe strávit hodinu na konzultaci než se zavázat, že zpracujete téma, které se nakonec ukáže nad vaše síly.

Rešerše

Jakmile je otázka tématu jasná, je třeba přistoupit k vytvoření bibliografické rešerše, tedy k seznamu literatury, kterou potřebujeme „seštudovat“. Je velmi vhodné udělat si o literatuře zběžnou představu ještě předtím, než se tématu definitivně „upíšeme“ – mohlo by se nám totiž stát, že zděšeně zjistíme, že k našemu prudce originálnímu a novátorskému tématu není v Česku k dispozici žádná nebo téměř žádná literatura, případně žádná aktuální. S takovou situací se můžeme vyrovnat různě – nejsnadnějším řešením je změnit téma. Na druhou stranu jsme-li do tematiky opravdu „zažraní“ a stojí nám za finanční výdaj (a zejména chceme-li se jí věnovat dlouhodobě a plánujeme ji zpracovávat i v magisterském či doktorském studiu), lze objednat knihy přes internet (zjm. Amazon) nebo se dokonce na nějakou dobu vypravit do nějaké velké zahraniční knihovny (např. British Library v Londýně). A máme-li na odevzdání ještě dost času, můžeme zauvažovat i o výjezdu mimo republiku, např. v rámci programu Erasmus – přínos studia v zahraničí je obrovský a rozhodně se neomezuje jen na způsob, jak se podepíše na kvalitě práce.

Ve chvíli, kdy už máme představu, o čem chceme psát, a máme k tomu sehnání zdroje, je čas zahájit vlastní práci!

Tipy:

- Dlouhý seznam knihoven a odborných databází, kde se dá sehnat spousta materiálu, jistě máte. Pokud ne, rozhodně nezapomeňte na Národní knihovnu, odborné knihovny i ústřední knihovnu Filosofické fakulty, projedte JSTOR, portál Academia.edu. Neváhejte prozkoumat odkazy na zdroje u relevantních článků na Wikipedii, jestli něco z toho neleží ve fulltextu někde v hlubinách internetu. Hledejte PDFka, konzultujte Google Books a Google Scholar, prohlížejte osobní stránky výrazných osobností, které se zabývaly vaším tématem. Poptejte se mezi pedagogy, kteří dělají obor, o kterém píšete, jestli nemají ve své soukromé knihovně nějaké zásadní knihy nebo články. Hledejte odborné databáze – vedoucí práce vám jistě poradí, jestli pro váš obor nějaké jsou. Možná budete překvapeni, co všechno vykutáte.
  - Poznámky, které si uděláme z odborných knih při práci na bakalářce, se nám mohou snadno velmi hodit při psaní diplomky – nebo i po letech při zpracovávání disertace! Je dobré na to myslet, pracovat přehledně a vše archivovat.
  - Je velmi vhodné poznamenávat si průběžně u výpisků, ze které stránky originálu pocházejí. Ušlání nám to pozdější hledání i „recyklaci“ poznámek v dalších kvalifikačních pracích.
  - Wikipedia není odborný zdroj! Na druhou stranu, některá hesla anglické Wiki jsou zpracována opravdu kvalitně špičkovými odborníky a mohou velmi pomoci. V takovém případě ale hledáme zdroje, ze kterých autor hesla vycházel, a pracujeme pak s těmito zdroji, nikoli s „Wikinou“ samotnou.
-

Jak vytvořit přehlednou strukturu (aneb jak to udělat, aby čtenář v práci nezabloudil)

Máme-li hotový výzkum a zpracované poznámky, můžeme přikročit k vlastnímu psaní. Než se ovšem začneme po nocích nalévat kafem a trhat rekordy v počtu úhozů, je užitečné ujasnit si celkové směřování práce. K tomu nám pomůže, když se soustředíme na odpovědi na následující tři otázky:

- Co je naše teze? Co chce naše práce říct?
- Jaké argumenty chceme snést na podporu této teze?
- Co jsme převzali a co je náš originální přínos?

Tyto otázky bychom měli zodpovědět už v úvodu. Ten představuje předběžné shrnutí práce, včetně stručného obsahu jednotlivých kapitol (důležité zvláště u velkých textů, jako je dizertace nebo rozmácheji pojednaná diplomka). Měl by narýsovat to, kam se chceme dostat a kudy tam půjdeme (např. 1) chceme prokázat, že kult Dionýsa je řeckého původu. 2) Za tím účelem jsme analyzovali a) tyto konkrétní staré řecké texty, b) a tuto konkrétní starou řeckou ikonografii. 3) V naší argumentaci nás a) podporuje ta a ta sekundární literatura, b) oponuje nám ta a ta sekundární literatura a myslíme si, že se ti a ti autoři mýlí, protože, atd.).

Následuje vlastní stať práce, která by měla předložit relevantní primární materiál, uvést jeho dosavadní interpretace hlavními autoritami a podpořit nebo rozporovat některé jejich závěry.

Na samém konci by měl stát závěr, který znovu stručně shrne vše, co bylo do této chvíle řečeno, zdůrazní pozici práce ve vztahu k dosavadní odborné literatuře, zhodnotí celý text a nabídne, kam by se mohl ubírat další vědecký výzkum daného tématu. Na závěru si dejte obzvlášť záležet – je výstupem celého textu a měl by reprezentativně znovu probrat a shrnout vše, co jste chtěli říci. Je naprosto běžné, že studenti zpracování závěru podceňují a dokonce i jinak vynikající a vědecky přínosná práce, nad níž se autor děsivě nadřel, pak začne působit neuzavřeně, rozpačitě a někdy i chaoticky. Kladete-li si otázku, proč máte psát znovu něco, co už jste jasně řekli ve stati, tak vězte, že i u odborných článků v respektovaných sbornících či časopisech si člověk často nejprve pročte abstrakt a závěr, aby věděl, jestli má smysl se „prokousávat“ celým textem. Pište práci ne pro sebe, ale pro potenciální čtenáře.

Práce má být tedy členěná na tyto tři základní části – ovšem rozdělit ji na tři kapitoly nazvané „úvod“, „stať“ a „závěr“ je přirozeně trapně středoškolské a velmi zjednodušené. Stať, která představuje tělo práce, musí být rozdělena na dílčí kapitoly s vhodnými názvy. V tomto ohledu velmi doporučuji použití přehledně graficky strukturovaných nadpisů. Velké textové editory, např. z řady Office, Open Office nebo Libre Office, nám umožňují připravit si jasně navzájem odlišné, nejlépe hierarchicky očíslované nadpisy, které čtenáři pomohou dobře se v textu orientovat. Je však dobré při jejich tvorbě myslet hlavně na čtenáře, jak ukazuje následující příklad:

Dějiny opeřeného hada

Předklasické období

Olmékové

Takto pojaté nadpisy příliš neusnadňují orientaci – požadují po čtenáři, aby si zapamatoval, jestli je „důležitější“ kurzíva, tučné písmo nebo podtržené písmo. Je lépe pracovat s velikostí písma a vůbec nejlépe s číslováním:

1. DĚJINY OPEŘENÉHO HADA

1.1. PŘEDKLASICKÉ OBDOBÍ

1.1.1. Olmékové

Textové editory jsou dnes vybavené automatickými formáty nadpisů, které si navíc můžeme upravit dle svého – to nám nejen zjednoduší vlastní formátování nadpisů, ale také nám to pomůže vytvořit obsah (se kterým bychom se jinak možili hodinu a při každém posunutí stránek ho museli znovu přepisovat) prakticky několika kliknutími myši.

Tipy:

- Studenti rádi začínají nové subkapitoly na další stránce, aby celkově natáhli rozsah. Ve skutečnosti se však rozsah počítá podle počtu znaků a odstránkovat je vhodné jenom u konce velkých oddílů (většinou uvozených nejvyšší úrovní nadpisu).
- Obvyklou chybou je „odentrovat“ text na další stránku ručně – je však vhodnější použít klávesovou zkratku ctrl+enter, která automaticky text za kurzorem přesune na další stranu. Znamená to především to, že pokud budeme do předchozího textu ještě něco vpisovat, formátování dalších kapitol se nám nerozhodí a nadpisy, které potřebujeme dát na začátek strany, budou vždy na začátku strany, ať se s předcházejícím textem stane cokoli.

Odborná stylistika (aneb jak to udělat, aby výsledek působil co nejoborněji)

Aby text působil jako odborný, raději se vyvarujeme používání osobních obrátů (tzn. zejména první a druhé osoby, výjimku může tvořit autorský plurál). Odborný text má být neosobní a věcný – úzce osobní záležitosti a subjektivní dojmologie jsou nepřipustné (např. ve stylu „rozhodl jsem se psát práci o homeopatii, protože opravdu nechápu, jak takové hlouposti vůbec někdo může věřit“). Lpíme-li na nich, šup s nimi směle na blog, na Facebook nebo do diskusních fór, ale do kvalifikační práce nepatří. Vynecháme pokud možno metatextové vsuvky, zvláště takové, které zdůrazňují, že se jedná o kvalifikační práci („v této práci chci ukázat, že...“ apod.). Ano, lze je občas použít, ale maximálně s tím šetříme – obvykle se spíše nadužívají. Je lépe představit si, že píšeme studii pro etablovaný odborný časopis, čtenáři nás neznají a zajímá je téma, nikoli naše osoba. Pro srovnání předkládám následující dva texty, jeden věcný a neosobní, druhý stylisticky nezralý. Naivní nota, jakou je psaný druhý text, dokáže na první pohled srazit i velmi originální a vědecky přínosnou práci na úroveň středoškolského „referátu“, horším případě dokonce „blogísku“.

Analýza počítačových her, často zvaná ludologie, je zcela nový obor, na který se pohlíží pořád ještě s velkým podezřením. A to i přesto, že počítačové hry představují v současnosti rozsáhlý fenomén, který se intimně dotýká stovek tisíců, snad i milionu lidí po celém světě, kteří často tráví u svých počítačů desítky hodin týdně hraním. Mladý, dynamicky se rozvíjející obor analyzující hry v současné době v podstatě kompletně postrádá religionistickou složku – odborníci, kteří se zabývají analýzou

role náboženství v počítačových hrách, by se dali spočítat na prstech jedné, maximálně obou rukou. A to i přesto, že se ve hrách, stejně jako v jiných uměleckých žánrech (beletrie, film apod.) objevuje velké množství náboženského či kvazináboženského obsahu, od různě pojatých obrazů živých či mrtvých náboženství, až po náboženství fikční, zcela specifická, která mohou, ale nemusejí být inspirovaná reálnými kulty. V tomto ohledu je religionistická analýza série Elder Scrolls, o kterou se tato práce chce pokusit, snahou prolomit hradbu mlčení a zabývat se jednou z nejlivnějších současných virtuálních ság, která nedávno vyvrcholila monumentálním pátým dílem Skyrim.

Kontrast:

Rozhodla jsem se zpracovat ve své bakalářské práci téma počítačových her, protože se tomu v současné době prakticky nikdo nevěnuje a já si myslím, že je to škoda, protože je to naprosto zásadní věc pro porozumění současné společnosti. Her je kolem nás skutečně spousta, některé jsou opravdu nádherné a málokdo se jim věnuje jako fenoménu – existuje sice spousta ludologických studií a sociologických pojednání o hráčích, ale obsahové analýze her se dosud věnovalo jen málo prostoru, zvláště pokud jde o religionistické obsahy. A tak to prostě dál nejde. Vzhledem k tomu, že Elder Scrolls jsem „pařila“ nadšeně už od útlého mládí a jen samotný Morrowind jsem hrála asi pětkrát a pokaždé za jinou rasu, rozhodla jsem se vrátit se ke staré lásce a zužitkovat své rozsáhlé herní zkušenosti právě při religionistické analýze série Elder Scrolls. V průběhu práce se vám pokusím ukázat, milí čtenáři, jakým způsobem tato slavná pětidílná hra staví svůj svět a jak může ovlivňovat nebo přímo nutně ovlivňuje myšlení těch, kteří si ji rozhodnou zahrát. Soustředím se především na poslední pátý díl jménem Skyrim, protože je podle mého prostě nejlepší!

Tipy:

- Rozhodně neplatí, že čím více termínů používáme, tím je práce lepší. Samozřejmě používáním specializovaných výrazů ukazujeme svou znalost tématu, ale tam, kde se to překlápí ve stylistické cvičení na téma „čím víc termínů, tím víc odborník“, je to na škodu celkové srozumitelnosti textu a celá práce navíc začne působit jako intelektuálně-snobská, narcistní póza. Výjimkou samozřejmě mohou být práce ze speciálních oborů, kde se používá specifický jazyk, např. postmoderní filosofie apod.

Překlady

Zahraniční literatura je v současné době základem vysokoškolského studia a je velmi nepravděpodobné, že by se nám dnes podařilo napsat dobrou práci bez použití cizojazyčných knih (i když výjimky potvrzují pravidlo). Proto je třeba vědět pár věcí, abychom se vyvarovali alespoň nejčastějších chyb:

- Výňatky z textu předkládáme v práci vždy v češtině (respektive v jazyce práce, ne v jazyce originálu). To znamená, že pasáže, které chceme doslovně ocitovat, je jednoznačně třeba přeložit. Potřebujeme-li tam z nějakého důvodu i originální znění, může se objevit např. v poznámce pod čarou (ale výjimky potvrzují pravidlo – zejména ve filologických pracích).
- Pozor na zahraniční ortografii! Nejčastější chybou jsou velká písmena – cizí jazyky mají vlastní pravidla, kde psát velká písmena, ale čeština se jimi nemusí cítit zavázána. Popisujeme-li např. svět nějaké anglické počítačové hry, kde se rasy píšou s velkým písmenem (Elf, Dwarf,

Human), budeme v češtině přesto psát s malým (protože u slov jako „elf“, „trpaslík“ nebo „člověk“ není nejmenší důvod používat velká).

- Podobně jsou na tom čárky – to, že je čárka v originále, neznamena, že bude čárka na tomtéž místě i v překladu! Typicky anglické výčty („red, green, blue, and white“ – česky „červený, zelený, modrý a bílý“, tzn. poslední čárka v angličtině je, v češtině nikoli).
- Přechylujeme! Ústav pro jazyk český AVČR jednoznačně požaduje přechylování ženských jmen (tzn. přidávat koncovku „-ová“). V běžném hovoru jsme třeba zvyklí mluvit o Hannah Arendt nebo Margaret Mead, ale v odborném textu se z nich musí stát Hannah Arendtová a Margaret Meadová. Myslet si o tom můžeme, co chceme, ale taková jsou pravidla českého pravopisu.
- Tápeme-li v překladu některých odborných termínů a nevíme, jak dál, jistě poradí vedoucí práce.

Rozsah

Rozsah se počítá na normostrany (NS) – ty zjistíme tak, že si v editoru najdeme celkový počet znaků v dokumentu (včetně poznámek pod čarou!) a ten vydělíme číslem 1800. Nezáleží na fyzickém rozsahu stránek – pokud jsme hojně „odentrovávali“, můžeme mít třeba 70 fyzických stran, ale máme-li celkem 59 500 znaků, pořád je to jen 33 NS. A to nestačí ani na bakalářku.

Pokud se nám dramaticky nedaří dosáhnout stanoveného rozsahu, většinou je chyba ve špatně nastaveném tématu (je příliš úzké, je k němu příliš málo materiálů, apod.). Situace se obvykle dá zachránit tím, že k práci přirazíme rozsáhlejší, např. historický nebo metodologický úvod, nebo přidáme do stati související materiál či rozsáhlejší komparace.

Může se ale vyskytnout i opačný problém – práce se natáhne příliš a autor/ka s bolestí v srdci přemýšlí, co má ze svého geniálního díla vyškrtnout, aby příliš neutrpělo. Všeobecně vzato je vhodné škrtnat:

- Banality. Tedy věci, které všichni znají. U mnoha zvláště bakalářských studentů existuje tendence „vrazit tam“ úplně vše. Nicméně neškodí, když se u některých základních věcí předpokládá, že jsou čtenáři dostatečně známy (např. v práci o vaišnavismu nebudeme raději vysvětlovat, kdo to je Višnu, co je to vlastně ten hinduismus a kde leží Indie). Přeci jen se snažíme psát odborný text, ne úvodní příručku pro středoškoláky.
- Nesouvisející věci. V práci o Mayích nemá smysl popisovat způsob, jakým docházelo k osidlování amerického kontinentu, a v textu o teoriích árijské invaze do Indie zase nacistické a neonacistické koncepty dvacátého století. Držme se tématu.
- Metatext. Tedy vyprávění o tom, o čem tato práce pojednává / bude pojednávat / pojednala. To patří do úvodu a závěru, ale ve stati bychom měli být věcní. Takže obvyklé věci typu „a nyní je čas, abychom se v příští kapitole podívali na to, jak podle starých Germánů vypadá konec světa čili Ragnarök“, jsou zbytečné. Následující kapitola bude mluvit sama za sebe.
- Opakující se informace. Když budujeme strukturu svých argumentů, někdy máme tendenci opakovat některé věci tzv. „do zblbnutí“. Obecně stačí většinu věcí říct jednou (úvod a závěr jsou výjimka).
- Zpochybňování vlastních tezí. Prosytíme-li práci konstatováními ve stylu „tato práce je neúplná a nedokonalá“, bude ji čtenář (a tedy i hodnotící komise!) číst s pochybnostmi, a to i

kdyby se ve skutečnosti jednalo o vrcholně geniální produkt. Pryč s tím. Učinili-li jsme nějaké závěry, stůjme si za nimi. Nemůžeme-li si za nimi stát, nepišme je do práce (nebo je jen letmo nadnesme na samém konci jako možnost dalšího bádání).

Tipy:

- Studenti se někdy snaží uplatnit „vychytávky“ jako zvětšený font, zmenšené okraje, řádkování 2 nebo větší, zvyk začínat i ty nejmenší podkapitolky na další straně apod., a myslí si, že tím obalamutí pedagoga a ušetří si práci. Možná by stálo za to si uvědomit, že tyhle triky zkouší každou chvíli někdo a nejspíš je kdysi za mladých let zkoušel i váš pedagog sám. Nebuďte naivní! První, co si vedoucí vaší práce zkontroluje, je počet znaků.

Korektury

Dobrá, práci máme hotovou a je třeba provést poslední úpravy před tím, než ji půjdeme svázat. Co teď? Existuje spousta drobností, které nám mohly utéci a které je vhodné podchytit, aby výsledek byl co nejlepší:

- Je pravda, že s mnohým pomůžou automatické opravy v textovém editoru. Přesto však je dobré požádat zkušeného kamaráda/rodiče/oblíbenou učitelku ze střední atd., prostě někoho, kdo dobře zná pravopis, aby nám udělal tzv. „korektury“. Je známá pravda, že vlastní chyby člověk snadno přehlédne.
- Obvyklou chybou je ignorování rozdělovníků. Čeština zná dva, malý a velký. Malý je běžnou pomlčkou, kterou používáme, chceme-li rozdělit slova, např. „je-li“, „hrabě Colloredo-Mansfeld“ nebo „Alsasko-Lotrinsko“. Stojí mezi slovy, není ohraničena mezerami. Velký rozdělovník se používá pro oddělování kusů věty, např. „Byla to nádhera – stihli jsme to včas!“ a má před sebou i za sebou mezeru. Většina editorů změní malý rozdělovník na velký automaticky právě ve chvíli, kdy za něj napíšeme mezeru (a zároveň je mezera před ním).
- Citovat musíme naprosto přesně podle originálu! Chceme-li do něj něco dopsat (např. věta je v originále formulována tak, že bychom museli citovat hromady nepodstatností, aby se nám do ní dostal podmět), použijeme k tomu hranaté závorky, aby bylo jasné, co je původní a co naše vsuvka. Např. „...byli jsme na zahradě a jemu [Toníkovi] se udělalo špatně z nezralých třešní.“
- Před vytištěním je vhodné si ověřit, jestli se nám někde „nerozjelo“ formátování textu, např. velikost fontu, řádkování atd.
- To platí zvláště u citací – je třeba je mít všude stejně, ne jednou kurzívou, jednou normálně, jednou menší než hlavní text a jednou stejně velké, jednou zasazené v textu a jednou odřádkované (výjimku tvoří krátké výňatky v rozsahu max. jedné řádky, které mohou být přímo v textu).

Práce je hotová. Co dál?

Chystáte se pustit do zajímavého, dosud nezpracovaného tématu? Nebo už máte hotovou práci, na kterou jste náležitě pyšní? Nezapomeňte, že obhajoba není konec světa, po kterém nezbyvá než vaše odborné dítko, nad kterým jste strávili bůhvíkolik měsíců života, se slzou v oku zahodit do šuplíku,

kde bude příštích pár let marně práchnivět, dokud je někdo nenajde a nevyhodí. Publikujte to! Většinou bude třeba se po zkouškách k textu ještě jednou vrátit a přepracovat jej, nejlépe s pomocí vedoucí/ho práce, bude-li na vás mít čas. Bude to znamenat spoustu práce navíc, ale stojí to za to!

Tipy;;

- Jste-li rozhodnuti se pokusit o publikaci, udělejte to co nejdřív. Vracet se po několika měsících k tématu, které už člověk poněkud pozapomněl, je nepříjemné a hrozí, že vás celá věc předem otráví a nikdy už se k tomu nedostanete. Ano, zrovna jste to obhájili, ano, už to nechcete nikdy vidět – ale když se přemůžete a zkusíte to ještě jednou přepsat, bohatě se vám to vyplatí.